

Liedjes uit de tijd van de Compagnie

1 januari 1995

Auteur: Kees Combat

Volume: 05

Nummer: ?

Pagina's: 50-52

Documenten

- [tsjip_jrg05_029.pdf](#)

kees combat liedjes uit de tijd van de compagnie vertrek heenreis verblijf in oost indie terugreis terug in nederland ook zonder een blik te werpen in het boek dat hierover gaat zal de neerlandicus of de historicus raden dat we met deze uitgave terecht komen bij de pioniers van de verenigde oostindische compagnie waarover alle oudere nederlanders al op de lagere school leerden hoe verschrikkelijk nodig die was voor onze staathuishoudkunde het werd je gebracht met de vanzelfsprekendheid van de grootgrondbezitter en dat was een nederlander in zekere zin ook totdat het in de oost begon te spoken maar zonder die voc was het nooit zo ver gekomen heden te n dag e veronderstellen wij omtrent onze vertegenwoordigers in szebrenica dat zij zich mogelijk hebben misdragen door kindertjes uit het voormalige joegoslavië aanmaakblokjes met jam in de maag te splitsen en zich heren der als oververhitte rambo's met de vrouwelijke bevolking te hebben onderhouden of het waar is wordt waarschijnlijk tegen beter weten in ontkend maar het zou bij deze jongens en manschappen in elk geval niet gaan om een doorsnee van de bevolking maar eerder om het volksdeel dat er graag flink tegenaan gaat in is voor een potje rammen sorry peace keeping huursoldaten eigenlijk kijkend naar willem van oranje herhaling van de reeks uit 1983 ik schrok me lam wat gaat de tijd is het tafereel van een de borst gevende linda van dijck heel wat geruststellender voor de vrede dan de erop los zuipende huursoldaten die willem bedreigen omdat bij geen soldij kan betalen zo ongeveer moeten de verhoudingen ook hebben gelegen in de zeventiende eeuw toen de voc driemaal per jaar uitvoer naar de oost en professionele ronselaars de wal op gingen om onder het schuim der natie de bemanning en manschappen te werven voor de vloot gelukkig bleken wij niet genoeg schuim te hebben toen want naast de zeelieden uit de kustprovincies en de soldaten uit de landprovincies traden evenzovele buitenlandse werknemers aan uit scandinavie de zuidelijke nederlanden frankrijk italië en de duitse landen ik weet dat niet van mezelf maar van bert paasman de samensteller van de bloemlezing wie wil d'r mee naar oost indie varen hij heeft al veel geschreven onder andere in indische letteren over deze materie en hij legt uit

dat het geen onverschrokken avonturiers waren die peace keepend in de oost de boel gingen stelen maar kalissen dat zijn mannen die vanwege armoede en werkloosheid vanwege speel drank en andere schulden vaak dus uit louter wanhoop de vloot kwamen versterken dat heeft meneer Gilissen in de zesde klas mij nooit gezegd wel natuurlijk hoe zwaar het leven aan boord van de schepen was met scheurbuik en andere vreselijke ziektes stormen zeeroverij en in india de malaria-mug maar van paasman moet ik leren dat er onderweg of in india zoveel mannen omkwamen verdroogd verscheurbuikt of doodgespiest en er bovendien nogal wat aan een javaanse of sumatraanse bleven hangen dat het aantal in amsterdam terugkerenden soms onder de veertig procent uitkwam 50 combat liedjes uit de tijd van de compagnie het paste voor de pr van de voc natuurlijk goed dat veel van die ellende werd overspoeld door de sterke verhalen waarmee sommige repatrianten zich na de eindeloze en zware reis lieten gelden dat gebeurde als die gasten zes weken lang uit hun bol gingen in de thuishavens van de voc amsterdam hoorn enkhuisen rotterdam delft en middelburg en opschepten over de oosterse schatten goud zijde specerijen de flora en fauna ter plaatse en niet in de laatste plaats de vrouwtjes die de heren zeiden versierd te hebben dat gebeurde tikje serieuzer in de journales en reisbeschrijvingen maar het waren vooral de liedjes die bijzonder populair werden bij alle lagen van de bevolking ze werden op bekende melodieën gezet op rijm en lagen dus goed in het gehoor de inhoud was aantrekkelijk zo hoorde je nog eens wat over de reisroute het leven aan boord de handelsnederzettingen en wat er verhandeld werd je leerde ervan dat je als indieganger behalve op gage ook kon rekenen op inkomen in natura privegoederen en een heerlijk samenzijn met donkere meisjes die eerder jou betaalden dan dat jij de beurs moest trekken terwijl thuis je blank e geliefde na een zo lange abstinente bij terugkeer niet meer te houden zou zijn een verstandige liedjeszanger laat ook de keerzijde zien dus had hij ook liedjes in petto waarin nu juist de ook zo spannende gevaren van dat leven breed werden uitgemeten er waren goedkope boekjes waarin zulke liedjes werden opgenomen en je kon ze vaak ook los krijgen en zijn samensteller s van zulk e verzamelingen bekend en eenzelfde liedje krijgt een reeks varianten een zo n uitgave heet de oostindische thee boom getrokken op veelerhande gezangen f zijnde voorzien met de nieuwste liederen en melodien die hedendaags gezongen worden i dienende op bmyloften en gezelschappen i etc alle op de nieuwste en aangenaamste voyzen en met verscheide liederen vermeerderd kreeg vele herdrukken in de tweede helft van de achttiende en ook nog in het begin van de negentiende eeuw terwijl toc h de voc in 1800 werd opgeheven alles staa t ongeorden d bij elkaar van pikan t erotisc h to t stichtelij k moraliserend paasman heeft in zijn verzameling orde aangebracht zoals de eerste regel van dit stukje laat zien is dat de orde van de zeevaart nederland india vice versa het afscheid viel vooral de achterblijvende vrouwen zwaar en in het liedje dat de titel aan deze bloemlezing heeft gegeven nodigt de zanger de meisjes dan ook uit om zich al s ma n t e vermomme n e n me e t e varen i n he t ech t gebeurde dat ook wel eens maar bij ontdekking waren de dames de klos linea recta terug met de lichter mee een klein schip dat de verbinding vormde met het grote schip dat soms weken lag op de rede van de thuishaven lag te wachten op een gunstige

wind dus verveelde men zich een hoedje en zocht vermaak liedjes zullen ook dan uitkomst hebben gebracht eenmaal onderweg begonnen de echte ontberingen voorbij de engelse zuidoostkust hielden zich al noordafrikaanse zeeroovers op die aasden niet alleen op de lading maar ook op de bemanning potentiële slaven waarvoor een soort losgeld betaald moest worden munitie waren natuurlijk een ramp voor een schip maar kwamen niet elke keer voor wel moest gerekend worden op de overgang van vers voedsel naar scheepsbeschuit grutten en gezouten voedsel en drinkwater was mondjesmaat men moest doorgaan s vana f d e 51 combat liedjes uit de tijd van de compagnie kaapverdische eilanden een eind in de richting van brazilie om de goede wind te hebben en zo werd de reis naar de verversingspost op kaap de goede hoop behoorlijk omslachtig via de noordzijde van zuidland australie kwam men dan tenslotte via de straat soenda in batavia terecht vandaar werd dikwijls doorgereisd naar een van de vele handelsposten die de voc in azie bezat van mocha tot decima in japan de nederlanden dat wordt je uit paasman's kundige en boeiende beschrijving van deze reizen nog eens duidelijk vormden in de zeventiende en achttiende eeuw werkelijk een wereldmacht in het volgende nummer van dit tijdschrift zal ik zeker terugkomen op de erotische hoedanigheden van de liedjes die in deze tijd veel gezongen werden nu kan gezegd worden dat ze heel veel informatie geven over het bestaan van de kerels die erop uit trokken en heel weinig over het insulind e dat ze aantreffen paasman wijst erop hoe oppervlakkig deze oostindische liedjes zijn als het gaat om aandacht voor oost indie niet voor de cultuur noch voor de natuur van het land alleen maar wat je er van mee kunt nemen paasman het beeld van oost indie dat door deze liedjes opgeroepen wordt is wel heel erg ongenueanceerd en vooroordelen bevestigend kennelijk bedoeld voor een publiek met uitsluitend materiele belangstelling het apenland cq luilekkerland is goed voor een tijdelijk verblijf waarin veel geld valt te verdienen en vele kortstondige seksuele avontuurtjes te genieten zijn niet ten onrechte spreekt hij het vermoeden uit dat dergelijke liedjes vooral als functie hadden om mannen aan te sporen om diens te nemen bij de compagnie wie wil d'r mee naar oost indie varen als een held der helden al door de baren het schip leit aan de ree mooi meisje wilt gij mee daar kunt gij veel geld en goed vergaren als man en meisje in indie zijn aangekomen wordt zij min of meer vergeten de laatste twee strofen van het titelliedje getuigen van uitbundig plezier en een welgemoed aanvaarden van de terugreis zo goed kun je het hebben in dat beloofde land tsa matroosjes al lustig als heren lekkere spijs en drank zal niet mankeren speel en zing overluid op bas hobo en fluit zo komt men in t vaderland laveren de werkelijkheid was een tikje anders deze zeventiende eeuwse soap de bundel verscheen al in 1991 in de griffioenreeks van querido in indische letteren vindt men meer resultaten van het onderzoek dat paasman al geruime tijd verricht naar de periode van de voc bijvoorbeeld een toelichting op de liedjesbundel lof van oost indien indische letteren jrg 6 analyse van een reisverslag door een voc soldaat indische letteren jrg 8 en een principieel stuk over de taken en problemen die zich voordoen bij geschiedschrijving van de indisch nederlands e literatuur in de compagniestijd indische letteren jrg 7 paasman is natuurlijk niet de enige die met regelmaat in indische letteren de vruchten

van zijn studie laat zien graag noem ik naast de elders in deze tsjip genoemde joo p van de n ber g e n gerar d termorshuize n nog pete r va n zonneveld me t vooral aandacht voor de modernere tijd 19 e en 20e eeuw marijke barend van haaften over een reisverslag uit 1676 en een excursie van hella haasse omtrent beelden van indonesie in het literaire werk van niet nederlandse auteurs indische letteren jrg 8 1 1993 52